

نگرش‌هایی به اسلام در مطالعات ادیان

مجموعه مطالعات اسلامی | ۲۶ | مطالعات قرآن و حدیث | ۷

این کتاب ترجمه‌ای است از:

Approaches to Islam in Religious Studies,
Edited by Richard C. Martin,
Oneworld, 2001.

نگرش‌هایی به اسلام در مطالعات ادیان

نویسندگان: چارلز آدامز، اندرو رپین، فضل الرحمان، ویلیام گراهام سبربان والدمن و ...

ویراسته اندرو رپین؛ به کوشش و ویرایش مهرداد عباسی

۳۱۴ ص، تهران، حکمت، ۱۳۹۶ ش

شابک: 978-964-244-184-6

عنوان اصلی: Approaches to Islam in religious studies, c1985

رهیافت‌هایی به اسلام

اسلام -- بررسی و شناخت -- کنگره‌ها

Islam -- Study and teaching -- Congresses

مارتین، ریچارد، ویراستار

Martin, Richard C.

عباسی، مهرداد، ۱۳۵۶-، گردآورنده، ویراستار

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۶ ۴۸۷ الف/۱ BP

رده‌بندی دیویی: ۲۹۷

شماره کتاب‌شناسی ملی: ۴۶۴۱۹۷۲

اتشارات حکمت

تهران، خیابان اندیشه، ابتدای ایلیان، شماره ۹۴، کدپستی ۱۳۱۵۶۹۴۱۶۴

تلفن: ۰۲۱۶۶۹۵۰۹۸۷، ۰۲۱۶۶۹۵۰۹۸۷، ۰۲۱۶۶۹۵۰۹۸۷، ۰۲۱۶۶۹۵۰۹۸۷

سامانه پست الکترونیک: ۰۲۱۶۶۹۵۰۹۸۷

www.ekmat-ins.com

ekmat-ins.com

نگرش‌هایی به اسلام در مطالعات اسلامی

ویراسته ریچارد مارین

به کوشش و ویرایش مهرداد عباسی

دبیر مجموعه: مهرداد عباسی

چاپ اول: ۱۳۹۶ ش/۱۴۳۸ ه.ق.

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۲۴۴-۱۸۴-۶

حروفچینی و صفحه‌آرایی: مؤسسه فرهنگی هنری حکمت

چاپ و صحافی: شرکت چاپ و نشرکیمیای حضور

(کلیه حقوق محفوظ و مخصوص ناشر است)

تکثیر، انتشار و بازنویسی این اثر با قسمتی از آن به هر شیوه (از قبیل چاپ، فتوکپی،

الکترونیکی، صوت و تصویر) بدون اجازه مکتوب ناشر ممنوع است و پیگرد قانونی دارد.

قیمت: ۲۸۰۰۰ تومان

فهرست

- ۱۱ پیش‌گفتار ترجمه فارسی
۱۵ دیباچه
۱۹ پیش‌گفتار
۲۳ ۱ اسلام و مطالعات ادیان: مسأله مقدماتی
ریچارد مارتین / مهرداد عباسی
۴۵ بخش اول. متن سده و پیامبر
۴۹ ۲ قرآن کلام شفاهی: مشارکتی اسلامی در فهم متن مقدس
ویلیام گراهام / نصرت نیل‌ساز
۸۳ ۳ محمد در تلقی عامه: مدل‌ها در تفسیر پارادایمی اسلام
اِزل واو / مهدی شاددل بصیر
۱۰۹ بخش دوم. مناسک و اجتماع
۱۱۱ ۴ مناسک اسلامی: منظورها و نظریه‌ها
فردریک دنی / سپیده نصرتی
۱۳۵ ۵ حج و تاریخ ادیان: رهیافت‌های نظری به حج
ویلیام راف / آزاده رضایی
۱۴۹ بخش سوم. دین و جامعه
۱۵۳ ۶ ذهن بدوی / ذهن مدرن: نگرش‌هایی جدید به مسئله‌ای قدیم در اسلام

۱۰ نگرش‌هایی به اسلام در مطالعات ادیان

- ۱۷۵ مرلین والدمن / محمدحسین محمدپور
۷ رهیافت‌هایی به مطالعه گروش به اسلام در هند
ریچارد ابتن / معصومعلی پنجه
- ۱۹۹ بخش چهارم. تحقیق و تفسیر
- ۲۰۳ ۸ هرمنوتیک هانری کربن
بارلز آلمز / عاطفه ذوالفقاری‌فر
- ۲۳۱ ۹ تئیل ادبی قرآن، تفسیر و سیره: روش‌های جان ونزبرو
اندرو ریپ / مرتضی کریمی‌نیا
- ۲۵۵ ۱۰ ناویلا روایت، ان‌فرآنی و غیرقرآنی در تفکر اسماعیلی
عظیم‌انج / حس‌خندق‌آبادی
- ۲۶۹ بخش پنجم. چالش و نقد
- ۲۷۳ ۱۱ تفسیرهای بیگانگان در اسلام: منظر یک مسلمان
محمد عبدالرؤف / عاطف بیگدر
- ۲۸۵ ۱۲ نگرش‌هایی به اسلام در مطالعات ادیان: مقاله مروری
فضل‌الرحمان / مهرداد عباسی
- ۳۰۳ معرفی نویسندگان مقاله‌ها
- ۳۰۹ نمایه

پیش‌گفتار ترجمه فارسی

مسئله روش در مطالعات اسلامی از مهم‌ترین مسائل این حوزه در پژوهش‌های جدید است و بحث دربارهٔ روش یا روش‌های معتبر در مطالعهٔ اسلام مدت‌هاست ذهن محققان مسلمان و غربی را به خود مشغول داشته است. با گذشت حدود یک‌ونیم قرن از آغاز مطالعات کلاسیک اسلام و قرآن و پیدایی تحقیقات متنوع و متکثر در گفتمان غربی، در دو دههٔ اخیر شاهدیم که محققان غربی در آثارشان به انحای مختلف به بحث دربارهٔ نگرش‌های مختلف‌های گوناگون به اسلام‌شناسی و تحولات روش‌شناختی این حوزه پرداخته‌اند. در بیش از این آثار، نویسندگان ضمن عرضهٔ گزارشی از روش‌های موجود، به انتقاد از روش‌های دیگر پرداخته و از روشی خاص در مطالعهٔ اسلام و قرآن دفاع کرده‌اند. کتاب پیش‌رو یکی از نخستین تلاش‌ها در محافل غربی در راستای تأمل در نوع نگرش به اسلام در مطالعات جدید است.

کتاب نگرش‌هایی به اسلام در مطالعات ادیان هفتمین شماره از مجموعه «مطالعات قرآن و حدیث» است. این کتاب در مجموع به موضوع روش‌شناسی مطالعات اسلامی در غرب طی چند دههٔ اخیر اختصاص دارد و در پی اثبات این نکته است که روش‌های رایج در این مطالعات، که تا کنون بیشتر بر رویکرد تاریخی-زبان‌شناختی مبتنی بوده‌اند، در تبیین بسیاری از جنبه‌های دین اسلام ناکارآمدند و محققان مطالعات اسلامی باید به سراغ روش‌های جدید در مطالعات ادیان بروند. در نگاه نخست، ممکن است موضوع و عنوان کتاب با

مطالعات قرآن و حدیث بی‌ارتباط یا کم‌ارتباط به نظر برسند، اما باید توجه داشت که مسئله روش و نحوه نگرش به اسلام و مطالعات اسلامی در همه پژوهش‌های مرتبط با دین اسلام، از جمله مطالعات قرآن و حدیث، تأثیرگذار و تعیین‌کننده‌اند. افزون بر این، چند مقاله کتاب به‌طور مستقیم با روش مطالعه قرآن و متون حدیثی و تفسیری پیوند دارند.

اصل انگلیسی کتاب «نگرش‌هایی به اسلام در مطالعات ادیان» حاصل همکاری سه‌روزه است که در ژانویه ۱۹۸۰ در دانشگاه آریزونا برگزار شد. با این حال، با ایجاد انسجام موضوعی در کتاب، بعداً چند مقاله دیگر به مقالات ارائه‌شده در همایش افزوده شدند و در نهایت، این کتاب در سال ۱۹۸۵ در انتشارات دانشگاه ریزونا، واقع در شهر توسان، به چاپ رسید. در سال ۲۰۰۱، این کتاب در قالب مجموعه «آثار کلاسیک مطالعات ادیان» در انتشارات وان‌ورد، واقع در لندن، منتشر شد. سه مقاله انتشار چاپ اول و دوم کتاب، دو تن از نویسندگان مقاله‌ها، یعنی فصلی رحمان (د. ۱۹۸۸) و مریلین والدمن (د. ۱۹۹۶)، درگذشتند و از این‌رو، چاپ کتاب با بزرگداشت یاد آنان انتشار یافت. ترجمه فارسی کتاب بر مبنای همین چاپ اخیر انجام شده است.

ریچارد مارتین (دکتری در ۱۹۷۵)، استاد در کتاب، از جمله محققان سرشناس بین‌المللی در حوزه مطالعات اسلام و ادیان است. وی استاد تاریخ ادیان و مطالعات اسلامی دانشگاه اموری بوده و به مدت چندین سال ریاست دپارتمان دین این دانشگاه و مرکز تحقیقات آمریکایی قاهره را بر عهده داشته است. مارتین در دانشگاه‌های مختلف آمریکا، اروپا، آفریقا و جنوب آسیا تدریس کرده و مدت‌ها در مصر و دیگر نقاط جهان اسلام زیسته و به تحقیق مشغول بوده است. نویسندگان مقاله‌های کتاب نیز در زمان انتشار کتاب همگی از استادان مطالعات اسلام و ادیان در دانشگاه‌های آمریکا و کانادا بوده‌اند. معرفی مختصری از این نویسندگان همراه با مشخصات برخی پژوهش‌های آنان در پایان کتاب آمده است. نگرش‌هایی به اسلام در مطالعات ادیان حاوی دوازده مقاله روش‌شناسانه است که در قالب پنج بخش و ذیل موضوعاتی در مطالعات ادیان سامان یافته‌اند:

«متن مقدس و پیامبر»، «مناسک و اجتماع»، «دین و جامعه»، «تحقیق و تفسیر»، و «چالش و نقد». نویسندگان مقاله‌ها در ذیل هر یک از این بخش‌ها کوشیده‌اند تا توجه خواننده را به اسلام به‌مثابه بخشی از مطالعات ادیان جلب کنند و سهم اندک اسلام از این مطالعات را نشان دهند. به عبارتی، دوازده اسلام‌شناس آشنا با مطالعات ادیان، با طرح دقیق مسائل ناشی از نگرستن به مطالب اسلامی از منظر تاریخ ادیان، بر گزینش و به‌کارگیری روش‌های مطالعه ادیان در تحلیل انواع داده‌ها، متون تاریخی، اجتماعی، مناسکی و نمادین اسلام دست گذاشته‌اند. عمده‌ای از نویسندگان، با بهره‌گیری از رهیافت‌ها و بینش‌های نظری مطالعات ادیان به جای رد یا اثبات مبانی دینی بر زبان‌شناسی تاریخی، به معرفی جنبه‌هایی از دین اسلام پرداخته‌اند که تاکنون در محافل غربی کمتر به آنها توجه شده است. بسیاری از نویسندگان مجروح ضمن انتقاد از رهیافت‌های دیرپای پیشین، استفاده از روش‌های مختلف علم انسانی و اجتماعی را به‌هدف پیشرفت در مطالعه دین اسلام توصیه کرده‌اند.

خوشبختانه، در اصل انگلیسی کتاب، توضیحات کافی درباره محتوای کتاب و بخش‌های مختلف آن آمده است و در اینجا یازی به تکرار آنها نیست. ویراستار کتاب، علاوه بر اینکه در یادداشتی کوتاه در آغاز کتاب، درباره زمینه شکل‌گیری مقاله‌ها توضیحاتی کلی آورده، در آغاز هر بخش درباره موضوع و مقاله‌های آن بخش خاص مطالب مفیدی به‌دست داده است. افزون بر این، شارلز آدامز (د. ۲۰۱۱) - که در آن زمان استاد ممتاز تاریخ ادیان و مطالعات اسلام در دانشگاه مک‌گیل و استاد مدعو دانشگاه آریزونا بود - در تقریظی که بر کتاب نوشته، زیر عنوان «دیباچه» در آغاز نسخه فارسی آمده، به‌وضوح از اهداف و انگیزه‌های شکل‌گیری کتاب و فضای حاکم بر مقاله‌ها و افکار نویسندگان آنها سخن گفته است. به گفته او، «تأکید این مقاله‌ها بر معرفی آن اسلامی است که مردم مسلمان تجربه و زندگی می‌کنند... در این مقاله‌ها بر این نکته تأکید می‌شود که جایگاه حقیقی دین تجربه پیروان آن است و محققان باید، بیش از هر چیز، خودشان را در معرض آن تجربه قرار دهند». آدامز تصویری روشن از فضای آینده مطالعه درباره

اسلام به‌دست داده و امیدوار بوده است که این مقاله‌ها سهمی در پیشرفت و تکامل مطالعات اسلامی در میان نسل‌های بعدی خواهند داشت.

مترجمان مقاله‌های کتاب همگی از دوستان یا دانشجویان نگارنده این سطورند که هر یک با ترجمه مقاله‌ای سهمی در شکل‌گیری این مجموعه ایفا کرده‌اند. ترجمه همه مقاله‌ها به‌درخواست ویراستار و برای درج در این کتاب انجام شده است، جز مقاله نهم که پیش‌تر در نشریه‌ای منتشر شده بود و با اعمال تغییراتی در کتاب حاضر جای گرفت. در فرآیند ویرایش کتاب، علاوه بر مقابله ترجمه‌ها با متن انگلیسی، عمده کار ویراستار همگون‌سازی زبانی و صوری متن مقالات و یادداشت‌های پایانی آنها بوده است. به‌رغم تعدد نویسندگان و مترجمان مجموعه و در نتیجه سبک و گونه‌گونی سبک نگارشی آنها، کوشیده‌ام تا در عین حفظ اصالت و عبارات اماری، فارسی مقاله‌ها یکدست و روان و برای مخاطب عام خوشایند و خوش‌خوان باشد.

در پایان، از همه کسانی که در به‌ثمر رسیدن این کتاب نقش داشته‌اند سپاسگزاری می‌کنم: از یکایک مت‌سازان محترم، که از سر لطف پیشنهاد ترجمه مقاله‌ای را پذیرفتند و به عهد خود وفادار شدند؛ از عاطفه بیگدلی، که با دقت و حوصله کار آماده‌سازی فنی کتاب و تنظیم اماری به انجام رساند؛ و از همه دوستان انتشارات حکمت، که بدون همدلی و همکاری آنان کار این کتاب سامان نمی‌یافت و این مجموعه به شماره هفتم می‌رسید. امیدوارم حاصل کار هم رضایت خاطر دوستان مترجم و ناشر را فراهم کند و هم مقبول طبع خوانندگان فرهیخته و علاقه‌مند افتد.